

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

17 grudnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Ireneusz Kunicki (przewodniczący)

SSN Jacek Grela

SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 17 grudnia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej
w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 30 czerwca 2022 r., I ACa 363/22,
w sprawie z powództwa K.J. i W.J.
przeciwko Bank spółce akcyjnej
w W.

o zapłatę i ustalenie,

oddala skargę kasacyjną.

Jacek Grela

Ireneusz Kunicki

Agnieszka Jurkowska-Chocyk

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Gdańsku wyrokiem z 11 stycznia 2022 r. ustalił nieistnienie stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu Kredyt Hipoteczny nr (...) z 25 lipca 2008 r., zawartej pomiędzy powodami a pozwanym wobec jej nieważności (pkt 1), zasądził od pozwanego na rzecz powodów 274 804,97 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 20 sierpnia 2019 r. do dnia zapłaty (pkt 2), oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt 3) i zasądził od pozwanego na rzecz powodów koszty procesu (pkt 4).

Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z 30 czerwca 2022 r. oddalił apelację pozwanego (pkt I.) i rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego.

Z ustaleń Sądów *meriti* wynika, że strony zawarły umowę kredytu denominowanego, którym kwota kredytu była wyrażona w walucie obcej, a została wypłacona w walucie krajowej według klauzuli umownej opartej na kursie kupna waluty obcej, obowiązującym w dniu uruchomienia kredytu, zaś spłata kredytu miała następować w walucie krajowej. W spornej umowie pomimo określenia wysokości kredytu w walucie obcej (CHF), to już realizacja umowy (wypłata i spłata) miała następować w walucie krajowej. Zatem powodowie nie otrzymali i zgodnie z umową nie mieli otrzymać świadczenia w walucie obcej. Nadto powodowie nie mogli otrzymać świadczenia w walucie obcej, ponieważ zgodnie ze wskazanym celem kredytowania, wypłacone środki były wykorzystane na zakup nieruchomości. Świadczenie kredytodawcy miało bowiem zgodnie z umową nastąpić w PLN, a odwołanie się do wartości tego świadczenia w CHF miało jedynie służyć wyliczeniu wysokości rat kredytowych należnych od kredytobiorców i ustaleniu oprocentowania kredytu przy wykorzystaniu zmiennej stopy LIBOR.

Sądy *meriti* uznały, że zapisy umowy łączącej strony, zawarte w § 1 pkt 14, § 4 ust. 1 pkt 2, § 4 ust. 2, § 21 ust. 1, § 22 ust. 2 pkt 1, § 22 ust. 2 pkt 2 i 3, § 32 ust. 1, § 36 ust. 1 stanowią niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. i w związku z tym umowa jest nieważna na podstawie art. 58 § 1 k.c. jako sprzeczna z naturą stosunku umownego opartego na zasadzie równości stron, a nadto jest nieważna na skutek obecności w jej treści klauzul abuzywnych, o których mowa w art. 385¹ § 1 k.c.

W umowie ukształtowano arbitralne ustalenie tabeli kursowej, a powodowie nie mieli wpływu na treść postanowień umowy poza samą wnioskowaną kwotą kredytu i nie zdawali sobie sprawy z tak dużego ryzyka związanego z udzieleniem kredytu hipotecznego, które *de facto* odpowiadało wysokiemu ryzyku produktów spekulacyjnych. Pozwany nie udowodnił, że dostarczył konsumentom (powodom) wystarczających informacji pozwalających na zrozumienie mechanizmu waloryzacji kredytu i w ten sposób nie pozwolił im na oszacowanie w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe dla nich kryteria konsekwencji ekonomicznych dla swoich zobowiązań finansowych w całym okresie obowiązywania umowy. Postanowienia umowy kredytu denominowanego kształtowały prawa i obowiązki powodów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, gdyż przyznawały profesjonalnej stronie umowy uprawnienie do ustalania wysokości świadczenia kredytobiorców w sposób dowolny, co wynikało z przyznanej umową Bankowi swobody we wskazywaniu kursu waluty obcej używanego w obu etapach waloryzacji. Abuzyność spornych postanowień wynikała z braku obiektywnych wskaźników, które pozwalałyby na wyliczenie kursu waluty potrzebnego do obu etapów waloryzacji, czego konsekwencją było pozostawienie bankowi swobody w ich oznaczaniu.

Sąd Apelacyjny zgodził się z Sądem Okręgowym, że kwota kredytu oraz klauzule indeksacyjne (denominacyjne) należą do elementów przedmiotowo istotnych (*essentialia negotii*) umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego. W związku z tym nieważność takich klauzul pociąga za sobą możliwość uznania nieważności całej umowy. Eliminacja tej części umowy ze względu na abuzyność klauzul indeksacyjnych wpłynie na zmianę głównego przedmiotu umowy z tej przyczyny, że przedmiotowe klauzule dotyczą głównego zobowiązania powodów jako kredytobiorców. Sąd Apelacyjny nie znalazł także podstaw do uwzględnienia zarzutu zatrzymania na podstawie art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku skargę kasacyjną wywiódł pozwany, zaskarżając go w całości i zarzucając naruszenie:

I. przepisów postępowania: art. 382 w zw. z art. 387 § 2¹ pkt 1 k.p.c., art. 378 § 1 i art. 387 § 2¹ pkt 2 k.p.c.;

II. prawa materialnego: art. 69 ust. 1 i 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia

1997 r. Prawo bankowe, art. 65 § 1 i 2, art. 353¹, art. 358 § 2, art. 385¹ § 1 zd. 2 i § 2, art. 481 w zw. z art. 455, art. 487 § 2 w zw. z art. 497 i 496 k.c., art. 4 ust. 1 i art. 6 ust.1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej jako: Dyrektywa 93/13 lub Dyrektywa).

Powodowie nie złożyli odpowiedzi na skargę kasacyjną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej nie są zasadne.

Sądy *meriti* szczegółowo wyjaśniły charakter spornej umowy kredytu, przytaczając argumenty przemawiające za uznaniem jej za nieważną, jako że nie spełniała ona wymogów umowy kredytu bankowego, zdefiniowanej w art. 69 prawa bankowego. Sądy wskazały, że bank nie oddał do dyspozycji kredytobiorcy określonej w umowie kwoty, lecz kwotę w złotych polskich, która nie była znana w chwili zawarcia umowy. Z tych względów opowiedziały się za nieważnością umowy w rozumieniu art. 58 § 1 k.c. Zastosowanie denominacji odbywało się według kursu CHF jednostronnie ustalanego przez bank, w sposób wiadomy jedynie silniejszej stronie stosunku prawnego.

Przechodząc do omówienia zarzutów przytoczonych w ramach drugiej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.), w pierwszej kolejności należy odwołać się do uchwały składu całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r. (III CZP 25/22, OSNC z 2024 r., nr 12 poz. 118), w której Sąd Najwyższy jednoznacznie przesądził, że w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Natomiast w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Również we wcześniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazywano, że wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu

indeksowanego do waluty obcej (lub denominowanego taką walutą) i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, że należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Oznacza to z kolei, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za niezwiązaniem umową równoznaczną w skutkach z nieważnością (tak np. wyrok SN z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18).

Usunięcie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi zatem do utrzymania w mocy umowy kredytu indeksowanego kursem CHF jako kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR (wyrok SN z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22); to samo dotyczy kredytu denominowanego kursem CHF (wyrok SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). Sąd Apelacyjny prawidłowo zatem uznał sporną umowę o kredyt za niewiążącą konsumenta.

Ponadto należy podkreślić, że wejście w życie przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy Prawo bankowe (Dz.U. Nr 165, poz. 984, tzw. ustawy antyspreadowej), w tym dodanie ust. 3 do art. 69 pr.bank., nie wyłącza możliwości powoływania się na abuzywność klauzul związanych z niejasnym i jednostronnym sposobem określania kursu waluty, po jakim ma być dokonywana spłata, zawartych w umowach kredytowych, które były zawarte i realizowane jeszcze przed wejściem w życie tej nowelizacji (por. wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, z 13 kwietnia 2023 r., II CSKP 1228/22).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi także wątpliwości, że postanowienia umowy (regulaminu) określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21).

W art. 385¹ i nast. k.c. uregulowano kwestie związane z niedozwolonymi postanowieniami umownymi, zwanymi także klauzulami abuzywnymi, w tym skutki wprowadzenia ich do umowy z udziałem konsumenta. Tworzą one rdzeń systemu

ochrony konsumenta przed wykorzystaniem przez przedsiębiorców silniejszej pozycji kontraktowej, związanej z możliwością jednostronnego kształtowania treści wiążących strony postanowień, w celu zastrzegania klauzul niekorzystnych dla konsumenta (por. uchwała składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Przepisy te stanowią implementację Dyrektywy 93/13, w związku z czym dokonując ich wykładni, należy brać pod uwagę wskazówki wynikające z tej dyrektywy, jak i dorobek orzeczniczy Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Co prawda, dyrektywa unijna nie jest bezpośrednio stosowana, jak ma to miejsce w przypadku rozporządzeń unijnych, niemniej jej właściwa transpozycja stanowi obowiązek państwa Unii Europejskiej, w konsekwencji czego spory wynikłe na tle stanów faktycznych objętych dyrektywą powinny być interpretowane i rozwiązywane z uwzględnieniem jej celów i postanowień.

Art. 385¹ § 1 k.c. stanowi, że postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne); nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Natomiast art. 3 ust. 1 Dyrektywy 93/13 stanowi, że warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy, praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta.

Z art. 385¹ § 1 k.c. wynika również sankcja, którą dotknięte jest niedozwolone postanowienie umowne, polegająca na tym, że „nie wiąże” ono konsumenta. Przepis ten jest skorelowany z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, zgodnie z którym państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. Natomiast w świetle jej art. 7 ust. 1 zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki

mające na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego i TSUE wielokrotnie już wyjaśniano, że niedozwolone postanowienie umowne (385¹ § 1 k.c.) jest od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną. Nie budzi też wątpliwości, że stwierdzenie niedozwolonego charakteru postanowienia w umowie kredytu może uzasadniać uznanie umowy za nieważną (por. np. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; uchwałę Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, nr 6, poz. 40; postanowienie Sądu Najwyższego z 6 lipca 2021 r., III CZP 41/20, MoP 2021, nr 15, s. 775; wyroki TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, Justyna Dziubak i z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W., R.W.).

Stwierdzenie nieważności umowy mieści się w zakresie sankcji, jaką Dyrektywa 93/13 przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych. Niedopuszczalne jest zastępowanie wyeliminowanego abuzywnego postanowienia umowy innym mechanizmem wyliczenia kwoty raty kapitałowo-odsetkowej. Żaden bowiem przepis prawa - jak wcześniej wskazano - nie daje podstaw do zastąpienia klauzuli abuzywnej innym postanowieniem. Uzupełnienie luk po wyeliminowaniu takiej klauzuli stanowiłoby bowiem zbyt daleko idącą modyfikację umowy w celu ratowania sytuacji prawnej przedsiębiorcy stosującego niedozwolone postanowienie umowne (por. postanowienie SN z 31 maja 2022 r., I CSK 2314/22 i wskazane tam orzeczenia oraz postanowienie SN z 6 października 2022 r., I CSK 3614/22).

Konsekwencją wadliwości umowy i przytoczonych wyżej rozważań, które stały się podstawą do wydania orzeczenia o treści jak w zaskarżonym wyroku, było również zastosowanie przepisów o obowiązku zwrotu nienależnego świadczenia, skoro zostało ono przez powodów spełnione w wyniku nieważnej umowy. Jeżeli zatem powodowie nie byli zobowiązani do świadczenia na rzecz pozwanego z omówionych przez Sady *meriti* względów, należało przyjąć, że nie doszło do

naruszenia art. 410 § 2 k.c. Kredytodawcy mogą żądać zwrotu świadczenia od chwili, w której umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna. W momencie, gdy powodowie zmanifestowali brak woli utrzymania stosunku prawnego łączącego ich z pozwanym i zażądali zwrotu świadczeń spełnionych na podstawie umowy, również pozwany uzyskał roszczenie o zwrot tego, co na podstawie umowy świadczył powodowi. Data wymagalności roszczenia konsumenta przeciwko przedsiębiorcy nie powinna być uzależniona od złożenia oświadczenia konsumenta w toku postępowania sądowego co do utrzymania umowy w mocy. O wymagalności świadczenia o zwrot nienależycie spełnionych świadczeń, w przypadku powołania się na nieważność umowy, decyduje wezwanie do zapłaty (art. 481 § 1 w zw. z art. 455 k.c.), gdyż świadczenie to jest uznawane za świadczenie o charakterze bezterminowym (postanowienie SN z 27 listopada 2025 r., I CSK 175/25; wyrok SN z 19 lutego 2025 r., I CSKP 2153/22).

Odnosząc się do problemu zastosowania w sprawie art. 496 i art. 497 k.c., z uwagi na podniesiony przez skarżącego zarzut zatrzymania, należy wyjaśnić, że w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 19 czerwca 2024 r., III CZP 31/23, wyjaśniono, że prawo zatrzymania (art. 496 k.c.) nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony. W okolicznościach sprawy co do zasady nie ma natomiast wątpliwości, że wzajemne roszczenia stron nadają się do potrącenia. Stąd też zarzut naruszenia art. 496 i 497 k.c. jest bezzasadny.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy uznał, że skarga kasacyjna pozwanego nie miała uzasadnionych podstaw i podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

Jacek Grela

Ireneusz Kunicki

Agnieszka Jurkowska-Chocyk

(A.G.)

[SOP]